

Hana Rodová
divadelná kritička

Revolúcia? Nie na javisku

Veľká francúzska revolúcia nesporne ovplyvnila chod európskych dejín. Jej hlavní protagonisti, revolucionári aj ich „obete“ zohrali kľúčovú úlohu pri budovaní politických i spoločenských základov novodobej spoločnosti. Myšlienky i krutosť tejto revolúcie sú skvelým základom na vybudovanie dramatických situácií, ktoré by neboli len svedectvom doby, ale i odrazom súčasného sveta. Nemeckému dramatikovi, výtvarníkovi a filmárovi Petrovi Weissovi sa sklbenie sveta histórie, filozofie, politiky, ale i divadelného umenia podarilo v hre, ktorej pôvodný názov *Prenasledovanie a zavraždenie Jeana Paula Marata* hrané hereckou skupinou *Charentonského ústavu pod vedením pána de Sade* trefne vystihuje fabulu hry. V Košiciach sa réžie tohto úspešného titulu ujal renomovaný režisér Vladimír Strnisko, ktorý mal s jeho uvedením už predchádzajúcu tvorivú skúsenosť – v roku 2001 ho inscenoval v SND.

V ŠDKE sa na text pozrel cez optiku dneška a pokúsil sa vytvoriť dielo, ktoré by filozoficky korešpondovalo s aktuálnou situáciou v Európe. A tak sa in medias res dostávame do prostredia psychiatrického ústavu, kde prebieha predstavenie hrané pacientmi. Z tohto bodu sa odvíja princíp hry divadla na divadle. Do hry však vstupuje niekoľko premenných: herci sú blázni a svojimi diagnózami ozvlášťujú interpretáciu zobrazovaných udalostí, politické názory vedenia ústavu nie vždy korešpondujú s uvádzanou hrou a autor hry, markíz de Sade, paralelne polemizuje s myšlienkami Marata. Do toho primiešajme i brechtovský princíp scudzovania cez hudobné čísla miestnej skupiny pouličných umelcov – deviantov.

Torzovitá scéna Lucie Šedivej esteticky i funkčne vyjadruje potreby i roztrieštenosť myšlienok revolúcie. Do centra diania je postavená Maratova vaňa kopírujúca Davidov výjav *Maratova smrť* z roku 1793. Aristokratické kreslo patrí markízovi de Sade, altánok s klasicistickým

foto J. Marčínský

portálom hudobníkom, kazateľnica, výsek hladiska i improvizované minipódium sú zas vyhradené pre výstupy postáv, a to všetko v pochmúrnych sivých tónoch. Scénografiu vhodne dopĺňajú jemné dobové kostýmy Sylvie Korenči Zubajovej. Atmosférotvorná hudba Vladislava Šarišského je vystavaná z dvoch dychových nástrojov, na ktorých hrajú hudobníci na scéne. Okrem toho dramatickosť hry dômyselne naruša systém extrovertnej hudby revolučných piesní skupiny muzikantov, avšak ich textové časti pomáhajú posúvať dej.

Na scéne je prítomný takmer celý herecký súbor, pričom časť postáv je anonymná vďaka skvelým maskám Juraja Steinera. Takmer bez pohnutia a bez textu slúžia len ako vizuálne panoptikum blázinca, čo pôsobí dosť bizarne a ponúka otázku, či ich obsadenie bolo nutné.

Ak si uvedomíme dramaturgický potenciál tejto hry, dôležitosť kladená si otázok vyvstávajúcich zo samotnej podstaty Weissovho textu a spôsob nie úplne šťastného formálneho inscenovania, ktorý zvolili v ŠDKE, výsledok je viac než rozpačitý. A to je, smerom k publiku, ako aj k progresu činoherného súboru divadla, škoda. ❖

P. Weiss: *Marat/Sade*

preklad Z. Jesenská, J. Rozner réžia a úprava V. Strnisko dramaturgia

P. Himič scéna L. Šedivá kostýmy S. Korenči Zubajová hudba

V. Šarišský pohybová spolupráca J. Benčík masky J. Steiner

účinkujú M. Marušin, T. Diro, D. Košická, A. Ďuránová, A. Palko,

J. Kuka, M. Stolár, S. Pitoňák, J. Zetyák, F. Balog, T. Poláková,

I. Krúpa, A. Ballová, L. Michalčík Dujavová a ďalší

premiéra 4. november 2022, Historická budova

Štátneho divadla Košice

Ivana Topitkalová
študentka KDŠ DF VŠMU

Svet pozorovateľov a pozorovaných

Text Jany Bodnárovej *Dievča z morského dna* vznikol ako hommage japonskej art brut umelkyni Chiyuki Sakagamiovej. Ide o monodrámu, v ktorej postava duševne chorej Ley plynulo prechádza z prítomnosti do minulosti – je dieťaťom, vlastnou matkou či pilotom vetroňa. Divadlo na peróne ho použilo ako predlohu pre svoju najnovšiu rovnomennú inscenáciu v réžii Jany Wernerovej a Petra Kočiša, ktorá poetickým jazykom, no s nadhľadom odhaľuje traumatický osud jednej ženy.

Inscenátori text aj inscenáciu rámcujú vedeckým experimentom s názvom Význam sugescie determinovaného prostredia v psychoterapeutickej liečbe. Lekár (Peter Kočiš) si pripravuje jeho uvedenie na konferencii a variovanie rôznych možností prejavu vnáša do úvodu humor. Potom si sadne k stolu a kladie otázky pacientke Lei (Jana Wernerová). Tá sa nachádza v tzv. imaginatívnej izbe, ktorá je zariadená podľa jej vízie ideálneho prostredia. Zadnú stenu pokrývajú rastliny, riasy. Modré osvetlenie vytvára dojem podmorského sveta. Hlavná postava sa utieka do predstáv hlbín mora, ktoré jej poskytujú útočisko.

Autorkou scénografie je Daša Krištofovičová. Izba je od publika, no aj od lekára oddelená obrovským kusom perforovanej látky, ktorý sa v kontexte inscenácie dá považovať za rybársku sieť. Oddeluje nielen diváka od Ley,

foto M. Hronský

ale aj vonkajší svet od vnútorného, psychickú normu od subnormy. Pre pacientku to môže symbolizovať zahmlené, rozmazané videnie sveta. Pre lekára a publikum je to sprostredkované nahliadanie na človeka s psychiatrickou diagnózou, pohľad oklieštený o jasnosť. Ide o upriamenie pozornosti na liečebné procesy, v rámci ktorých sú psychicky chorí jedinci vnímaní len ako objekty pozorovania.

Prostredníctvom dialógu s doktorom odhaľuje pacientka svoju minulosť. Niektoré pasáže hovorí; iné zobrazuje pohybom, kým v pozadí znie voiceover jej hlasu. Spomína na svoje detstvo, na absenciu otca, na zničujúci vzťah s matkou závislou od alkoholu, na výsmech a ponižovanie. Otvára ešte nezahojené rany, napríklad hovorí, ako sa stala obeťou zneužívania. Počas opisu tejto traumatickej situácie má herečka na hlave masku monštra. Vizuálne riešenie poukazuje na nutnosť vytvárania si obranných mechanizmov fyzicky či psychicky týraných jednotlivcov. Tento princíp je podporený aj Wernerovej herectvom, ktoré oplýva odstupom a sebaíróniou.

Inscenácia otvára citlivé témy, s ktorými prichádza aj otázka, ako o nich hovoriť. Tvorcovia Divadla na peróne ich spracovávajú s nadhľadom aj s humorom, no neopomínajú ich ťažobu a naliehavosť. Miestami až lyrický text vytvára tiež priestor pre abstraktnosť a sugestívnosť. V záverečnej snovej scéne sa bariéra medzi pacientkou a lekárom – skutočná aj pomyselná – prelomí, keď lekár v kostýme potápača vojde do priestoru izby a Leu objíme. Konečný moment pokoja prináša pocit stability a ukazuje, akú obrovskú rolu môže v živote človeka zohrávať obyčajná ľudská blízkosť. Nie je nutné verbalizovanie, stačí gesto. Výtvarná zložka podčiarkla symbolický charakter predlohy a dokázala tak ukázať krehkosť aj nejasnosť vnútorného sveta. ❖

J. Bodnárová: *Dievča z morského dna*

koncept, réžia J. Wernerová, P. Kočiš úprava J. Wernerová

dramaturgická spolupráca T. Trusinová scénografia D. Krištofovičová

hudba Dead Janitor účinkujú J. Wernerová, P. Kočiš

premiéra 18. november 2022, Divadlo Na Peróne, Košice